

**MILA JELAVIĆ: PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU O PRETJERANOM I OPASNOM MEDIJSKOM PUBLICITETU**

# SAMOUBOJSTVA TINEJDŽERA NE SMIJU BITI UDARNA VIJEST

**Znam da zvuči okrutno i grubo, ali svaki bi novinar i urednik trebao zastati i zapitati se bi li na naslovnici i na prve dvije stranice opširno izvještavali o tome kad bi žrtva bila neka njima bliska osoba. Nema opravdanja za takvu medijsku eksploataciju ljudske nesreće i patnje**

Miroslav FILIPOVIĆ

**S** Milom Jelavić, pravobraniteljicom za djecu Republike Hrvatske, razgovarali smo u povodu nekoliko samoubojstava i pokušaja samoubojstava tinejdžera koja su proteklih dana uznemirila domaću javnost. Na razgovor nas je najviše potaknuo golem publicitet koji su ti tragični događaji dobili u medijima, zalazeći nerijetko u polje senzacionalizma, a što je pravobraniteljica javno i oštro kritizirala.

▼ **Proteklih ste dana izrazili zgroženost načinom na koji domaći mediji izvještavaju o samoubojstvima i pokušajima samoubojstava među tinejdžerima. Pri tome ste rekli kako medijski publicitet tih tragičnih događaja može rezultirati "dalekosežnim štetnim posljedicama". Na kakve ste posljedice mislili?**

- Misllila sam, prije svega, na posljedice za djecu i mlade, ali takve vijesti neizbježno utječu na sve, a najviše na one najranjivije. Isticanje i detaljni opisi tih događaja mogu pogoditi velik broj djece, i to ne samo iz neposrednog okruženja žrtve nego i one koji je ne poznaju, ali se možda generacijski poistovjećuju s njom. Mnogu djecu će to prestrašiti, uznemiriti, izazvati osjećaj krivnje i druge neželjene posljedice. Također će dodatno viktimizirati djecu koja su bila na mjestu događaja, poznavala žrtve ili komunicirala s njima neposredno prije tragedije. Riječ je o složenoj pojavi o kojoj bi više mogli reći stručnjaci, poznavatelji dječjeg psihosocijalnog razvoja. Moja je namjera bila podsjetiti medije na njihovu društvenu odgovornost za zaštitu djeteta o kojem se izvještava, ali i za djecu kojoj su te informacije prikazane.

## GLUHI UREDNICI

▼ **Postoje li neka sustavna istraživanja koja potvrđuju da davanje prevelikog publiciteta tim događajima lančano potiče niz drugih suicida ili pokušaja suicida?**

- Nažalost, odavno je poznato da je davanje publiciteta samoubojstvima jedan od čimbenika koji ranjive osobe može navesti na samoubojstvo. Naši psiholozi i psihijatri su u projektu nazvanom "Mediji i suicidi" izvjestili o svjetskim istraživanjima koja to potvrđuju i izradili niz korisnih preporuka za novinare. Istraživanja pokazuju da, nakon što televizija izvjesti o samoubojstvu, broj samoubojstava raste tijekom sljedećih deset dana. Također, opis načina izvršenja samoubojstva, iznošenje pojedinosti o mjestu i sredstvu počinjenja povećava rizik da će ih oponašati i drugi, koji možda razmišljaju o samoubojstvu.



D. JELINEK

Ponavljano i dugoročno izvještavanje o samoubojstvima povezano je s izazivanjem i promoviranjem samoubilačkih ideja među adolescentima i mladim odraslima, na koje ima najveći utjecaj. Sve je to, uz konkretne preporuke novinara, navedeno u Smjernicama za medijsko izvještavanje o suicidima, koje su istaknute na internetskim stranicama Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Takvih se uputa pridržavaju i međunarodne asocijacije novinara, često ih čujemo u raspravama o novinarskoj etici. Zato moram priznati da me je iznenadilo i zabrinulo to što se mnogi urednici ponašaju kao da za njih nikad nisu čuli.

▼ **Ne tako davno rubrike crne kronike bile su zgurane na kraju novina, dok su danas zaposjele udarne stranice. Danas je malo urednika koji zaziru od makar i djelomičnog otkrivanja identiteta žrtava. Ako jedne novine objave inicijale, druge će objaviti bar ime, a treće i ime i prezime. Postoje li kod nas ikakvi zakonski mehanizmi da se iz tog okrutnog medijskog vrtloga ipak**

## (Ne)opravdana panika zbog "emosa"

▼ **Ovih su dana neki mediji objavili priču o tinejdžerici iz Zadra koja se već drugi put u ovoj školskoj godini izrezala žiletom. Novinari su od njezinih kolegica doznali da je ova "emosa", pripadnica mladenačkog supkulturnog emo-pokreta koji obilježava osjećaj beznada, slušanje "mračne" glazbe i slično. Jedne dnevne novine čak su objavile profil "emosa" navodeći kakvu glazbu slušaju, kako se odijevaju, kamo izlaze, sve do toga koju marku tenisica nose! Nije li to banaliziranje koje ne pomaže boljem razumijevanju mladih, a širi paniku među roditeljima?**

- Čini se da već i sami imate odgovor. Naš ured je i prije upozoravao na prilično iskrivljenu sliku koja se o mladima stvara u medijima. Već je i površnim praćenjem vidljivo da su djeca u vijestima najčešće prisutna kao žrtve: žrtve nesreća, nasilja, zlostavljanja, bolesti... To pridonosi stvaranju stereotipa o bespomoćnim, ugroženim i nezaštićenim krhkim bićima ili neshvaćenim i neprilagođenim buntovnicima. O stvarnoj slici malo znamo. Voljeli bismo da naši znanstvenici i znanstveno-istraživačke institucije veću pažnju poklone medijskome tretmanu djece i mladih, odnosno istraživanju slike djece u medijima. Ali podjednako je važno provoditi istraživanja o potrebama, željama, vrijednostima i stilovima života djece različite dobi. Prilike su se proteklih desetljeća znatno promijenile, drukčiji su utjecaji, ali i poticaji i pritisci. Društvo koje se obvezalo štiti djecu, dakle, sve naraštaje do 18. godine, moralo bi ih bolje poznavati.

## Izuzmu djeca?

- Zakon o medijima u članku 16. izričito navodi da je zabranjeno objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta ako to ugrožava njegovu dobrobit. On navodi i da su mediji dužni poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji. Moguće je, dakle, pokrenuti prekršajni postupak, djetetov roditelj ili skrbnik može pokrenuti privatnu tužbu protiv nakladnika i glavnog urednika, i za to se može izreći kazna do milijun kuna. Međutim, koliko nam je poznato, ni jedan takav slučaj nije dospio na sud. Naš je ured predložio Državnom odvjetništvu pokretanje prekršajnih prijava protiv nakladnika i glavnih urednika pojedinih medija i zasad još čekamo povratnu informaciju o tome. Vjerujem da bi sudska praksa, odnosno presude protiv nakladnika i urednika zbog ugrožavanja prava djece na privatnost, pridonijele boljoj zaštiti djece u medijima. Kodeks časti Hrvatskog novinarskog društva također jasno propisuje što je zabranjeno, odnosno na koji način je novinar dužan štiti identitet djeteta i u kojim slučajevima. Prekršiteljima se izriču opomene i teže opomene, ali ne znam može li prijetnja takvom kaznom zaustaviti neprofesionalno ponašanje nekih novinara i urednika.

## POVRŠNA NAGAĐANJA

▼ **U slučaju samospalijavanja dječaka u Varaždinu nagađalo se da je oponašao vršnjake iz filma koji je vidio na YouTubeu. Nakon samoubojstva djevojčice u Našicama govorilo se kako je to učinila iz suosjećanja s vršnjakom iz Varaždina. Nije li opasnije od samog davanja publiciteta površno nagađanje o uzrocima tih tragedija?**

- Stručnjaci preporučuju da se o samoubojstvima uopće ne izvještava ili da se kratko izvjesti na unutarnjim stranicama novina. Pogotovo upozoravaju da je neprihvatljivo okrivljavati bilo koga, nagađati o uzrocima i slično. Dakle, to doista ne bi trebala biti glavna ni velika vijest, pogotovo ne tema velike reportaže. Znam da zvuči okrutno i grubo, ali svaki bi novinar i urednik trebao zastati i zapitati se bi li na naslovnici i na prve dvije stranice opširno izvještavali o tome kad bi žrtva bila neka njima bliska osoba. Nema opravdanja za takvu medijsku eksploataciju ljudske nesreće i patnje.

▼ **Čini se da današnji tinejdžeri i njihovi roditelji žive u posve odvojenim svjetovima koji se malo ili gotovo nikako ne razumiju. Postoji li "recept" za njihovo međusobno približavanje i bolje razumijevanje?**

- Razgovarati, gledati, slušati te doista vidjeti i čuti svoje dijete i promjene u njegovom ponašanju. Najvažnije je ne propustiti priliku za izgradnju bliskosti i povjerenja u prvim godinama djetetova razvoja. Tome bi trebala pomoći država i društvo, razvijajući institucije, podupirući udruge i stručne službe koje mogu pomoći roditeljima i djeci. Koristila bi i izdašnja državna potpora istraživanjima o djeci i mladima, koja sam već spomenula. Ali, opet, najvažnije je ono "istraživanje" u kojem svaki roditelj mora ustrajati sam u vlastitome domu. To je trajno istraživanje i učenje o tome što baš njegovome djetetu treba i kako mu on može pomoći da izraste u zdravu, odgovornu, sretnu i zadovoljnu osobu.